

De les maquinetes "Nick" a Marilyn Monroe

Miquel López Crespí

El debat referent al necessari compromís de l'intel·lectual -sigui aquest director de cinema o simple mestre d'escola- amb el seu poble és un tema que comença a preocupar-me ja a mitjans dels anys seixanta (lectures de *Triunfo*, *Nuestro Cine*, els comentaris culturals de les ràdios estrangeres, l'enviament de diverses publicacions culturals soviètiques, cubanes, vietnamites o xineses...). Les meves inicials col·laboracions en el diari *Última Hora* (1969) de mans de Pepín Tous i Frederic Suau, fan referència a aquesta qüestió i, el primer article que sign en la premsa de Ciutat porta el significatiu encapçalament: "El compromiso político del escritor". Cal recordar -com he explicat al petit resum de les meves memòries *L'Antifranquisme a Mallorca (1950-1970)*- que són els temps inicials de la nova cançó a les

Illes, els anys dels festivals organitzats per les Joventuts Musicals, el del recital de Raimon en el cinema Born, les vingudes quasi clandestines d'Ovidi Montllor, Maria del Mar Bonet, Joan Manel Serrat, Guillermina Mota, Quico Pi de la Serra... Encara surava dins l'ambient (clandestí, evidentment!) l'eco de les grans vagues d'Astúries, de la brutal repressió contra els miners (brutalment torturats per la Brigada Social del règim).

A Mallorca, anant i venint de la Cova del Drac a l'indret més inversemblant dels nostres pobles o actuant en qualsevol cau de Ciutat, feinejaven (fent-ho tot sense cobrar ni una pesseta) aquells autèntics herois de la nostra normalització cultural i... sentimental! Em referesc a Gerard Matas (que aleshores combinava el seus treballs artístics en pintura i escultura amb la feina de musicar els nostres poetes i les seves composicions mateixes), Guillem d'Efak (aquell inoblidable himne: la Cançó de Son Coletes!). Hi havia també Joan Ramon Bonet amb les cançons marineres, Miquelina Lladó... "Queta i Teo", que també, a la seva manera, col·laboraren en la normalització de la llengua catalana perseguida pel franquisme, feta malbé per tants "intel·lectuals" profeixistes que havien engreixat adormint la seva consciència -si és que en tenien!-, fent com qui no sap res davant cada nou crim de la dictadura.

La meua família vengué a Ciutat -procedent de sa Pobla, el meu poble de naixement- per l'octubre de mil nou-cents seixanta. Sempre he pensant que fou el sotrac produït per aquest canvi inesperat (haver de deixar els meus amics poblers, el paisatge conegut, fins i totes les olors i sabors, l'accent de la llengua, el color de les cases, aquelles mil sensacions indescribibles, quasi indescriptibles, que conformen l'ànima, la més fonda sensibilitat d'una persona) el que de-

gué alletar, a poc a poc, el cuc que em portà vers la literatura. Si hagués d'analitzar el motius, l'origen de la meua inicial vocació literària i, per què no dir-ho?, del meu accentuat interès per la política, la lluita per la llibertat, la necessitat d'acabar amb l'oprobri, amb la vergonya de la dictadura franquista, hauria d'arribar -amb estris freudians- fins a uns antiquíssims estius amb la mare i la meua germana Francesca (na Pilar, la petita, encara trigaria uns anys a néixer) en algun xalet de coneguts de la família o -el que era més sovint- en les cases que el pare (l'exmilitar de la República exiliat forçós a sa Pobla) i el meu oncle José López (l'amic de Miguel Hernández, Francisco Galán, Modesto...) anaven a pintar pel port de Pollença, Alcúdia, Can Picafort...

El cinema esdevé aleshores la porta oberta a tots els misteris, al més ampli coneixement possible, la contrapartida a l'avorriment que era el realisme de l'encens i els maleïts horabaiques de "doctrina cristiana", a la Casa de la Congregació. Per l'estiu, -parlo de mitjans dels anys cinquanta-, quan només teníem deu o dotze anys, faltava encara una eternitat per arribar a l'infaust dia d'agost de 1962 en el qual els diaris, a primera pàgina, ens informaven de la mort -suïcidi, assassinat?- de Marilyn Monroe. En els cinemes de sa Pobla (el Teatre "Principal" -Can Guixa-, en el "Coliseum" -Can Pelut-, en el "Gardenia", en el "Salón Montaña" de davant la casa del músic i compositor Gaspar Aguiló o en els que s'obrien ocasionalment cada estiu, a l'aire lliure, a Alcúdia, Can Picafort o el Port de Pollença) ja havíem vist, potser sense entendre gaire coses encara, però seduïts per la bellesa i la màgia d'una dona tan fascinant, *Amor en conserva*, *Niágara*, *Los caballeros las prefieren rubias*, *Cómo casarse con un millonario*, *Río sin retorno*, *Luces de candilejas*, i aquella impressionant pel·lícula dirigida per Wilder -una de les seves comèdies més importants-, *La tentación vive arriba*, que encara ens delectarà i seduirà quan, ja més

Les sessions nocturnes de cinema és el que més record dels llunyans estius que coment, quasi esvanits en la memòria. Nosaltres, amants secrets de la misteriosa màgia llumínica que ens portava a mons de fantasia o de terror, d'alegria frenètica o de pena incomprensible, fèiem passar les hores -tot esperant l'hora d'inici de la sessió- projectant les nostres pel·lícules de dibuixos animats en aquelles famoses maquetes "Nick".

granats, la tornarem veure en diverses ocasions en els anys setanta i vuitanta.

Les sessions nocturnes de cinema és el que més record dels llunyans estius que coment, quasi esvanits en la memòria. Nosaltres, amants secrets de la misteriosa màgia llumínica que ens portava a mons de fantasia o de terror, d'alegria frenètica o de pena incomprensible, fèiem passar les hores -tot esperant l'hora d'inici de la sessió- projectant les nostres pel·lícules de dibuixos animats en aquelles famoses maquetes "Nick". Altres companys, més espavilats, trespant per les golfes de les cases on estiuèjaven, trobaven increïbles aparells de projecció o de simple contemplació, segurament artefactes de començament de segle, o, qui sap!, de finals del segle XIX, que un llunyà avantpassat del propietari -de nom esvanit, d'incert record- havia deixat abandonat en un racó polsós del sostre. Estranys instruments, talment una vella olla de ferro foradada per desenes de petites ranures, per les quals, si hi miraves fixament, podies veure un cavall, un mag, una bruixa, una llebre perseguida eternament, sense aturall, com si fugís durant tota l'eternitat d'un malvat caçador sense escrúpols. Un sol moviment, repetitiu, reiteratiu, però màgic amb tantes ombres i colors, amb inesperats avançaments i retrocessos; quin poder el dels efectes especials produïts per una senzilla espelma! L'invent funcionava amb un bocí de ciri, que a vegades robàvem a la padrina, als pares de qualsevol dels amics que venien a contemplar, bocabadats, els misteris d'aquella bruixeria casolana. L'espelma, situada al bell mig del màgic instrument -s'havia d'anar alerta a no calar foc a les velles cintes encerades que aferraven les parets d'aquella "olla"!-, va ser capaç de produir-nos emocions iguals o superiors que moltes de les obres hol·livudenques que contemplàvem a sa Pobla o Can Picafort. Després venia l'ho-

ra del cinema; normalment les funcions a l'aire lliure, si hi havia dues pel·lícules i l'inefable "No-Do", començaven a les nou de la nit i no finien fins ben entrada la mitjanit. En aquella hora -si anàvem a "Can Guixa" o a "Can Pelut"- ja hi solia haver la tauleta amb caramels i cacauets que posaven aquelles figures cabdals de la nostra infantesa que eren l'amo de Can Calent, s'Inquero o en Panero,

tots reis i emperadors del que més estimàvem: els xiclets, els caramels fets a casa (coberts amb paper de cel·lofana, sense marca, sense el logotip de cap marca coneguda), la xufa i el cacauet just acabat de torrat, segurament agafat el mateix dia de l'hort d'aquests entranyables venedors o comprat al veïnat (que venia a ser el mateix). Tot plegat, productes d'una qualitat a hores d'ara -època de la manipulació alimentària- introyable. I, si era en el "Gardenia", en el "Salón Montaña" o en els cinemes a l'aire lliure de Can Picafort o el Port de Pollença, ja sabíem des de molts dies abans quina pel·lícula d'"indis i vaqueros", de "guerra", "espanyolada", "verda" (a vegades se sabia que no havien tallat una besada, es podia veure al·lotes amb banyador!)... Encara ens atemorien els films de monstres i vampirs, l'assalt de les formigues carnívores a *Cuando ruge la marabunta*. Començàvem a copsar que els crims de Dràcula o del doctor Mabuse o de "Jack el destripador" no eren res en comparació amb el que Franco o les preteses democràcies feien a les colònies que dominaven a força de sang i execucions permanents (són els anys en els quals desperta el Tercer Món, s'agiten i lluiten per la seva llibertat els pobles colonitzats per l'Europa imperialista). ■

